Iulian Boldea, Dumitru-Mircea Buda, Cornel Sigmirean (Editors)
MEDIATING GLOBALIZATION: Identities in Dialogue
Arhipelag XXI Press, 2018

THE NEOLOGICAL LEXIS IN THE NOVEL LOGODNICUL BY HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Loredana-Maria Ghioală

PhD Student, University of Craiova

Abstract: This paper is an applied study focusing on the analysis of the neological lexis in the novel Logodnicul/ 'The Fiancé' by Hortensia Papadat-Bengescu. The diversity of neological and lexical elements creates a city-specific atmosphere characterizing the novel of psychological analysis from the interwar period. The analysis highlights the semantics and the expressiveness of the lexical elements, illustrating the interwar literary language, and beyond them, the talent of the author, abounding in analyses directed towards psychologism.

Key-words: neological lexis, meaning, literary language, analysis, origin

Cele două războaie mondiale au continuat să marcheze seisme sociale hotărâtoare în funcție de care au fost raportate aproape toate transformările care au avut loc în prima jumătate a veacului nostru și chiar multă vreme după această dată[1]. În urma contextului prezentat, se poate observa că tabloul literar al vremii respective era foarte divers, nu de puține ori contrastant și contradictoriu. În ansamblu, perioada dintre cele două războaie mondiale poate fi privită ca una dintre cele mai bogate și mai înfloritoare.

Această epocă a avut un rol definitoriu pentru literatura română, care a depășit spiritul provincial, dar și pentru limba literară, care s-a îmbogățit din punct de vedere lexical, fiind o adevărată perioadă de tranziție. Astfel, prin intermediul operei, *Logodnicul* (1935), putem remarca *o proustiană*, Hortensia Papadat-Bengescu, care practică romanul de analiză prin excelență, și o întemeietoare a romanului citadin în literatura noastră. Se mai poate observa și diversitatea lexicului din cadrul acestuia, care prezintă dragostea, studiul bolii – al unei ulcerații stomacale, în perioada interbelică, și epoca istorică ilustrată din punctul de vedere al înnoirilor, al civilizației și progresul în plan social, economic, tehnologic etc.

Această cercetare are la bază prelucrarea materialului (care însumează 70 de neologisme), preluat din romanul *Logodnicul* de Hortensia Papadat-Bengescu[2]. Analiza urmărește prezentarea lexicului neologic în romanul de analiză psihologică din perioada interbelică. Pentru cercetare am avut în vedere structura, proveniența, semantica, apartenența la lexicul specializat, observații de natură morfologică și stilistică.

1. După proveniență, termenii neologici sunt:

[1]Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române (II)*, București, Editura Minerva, 1972.
[2]Hortensia Papadat-Bengescu, *Logodnicul*, București, Editura Eminescu, 1970.

BDD-V4625 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:00 UTC)

a. creații interne: *amănunt* (*a + mănunt*): ,,*Amănunte* ale vieții scumpe, asupra cărora era foarte susceptibil."[3], *confruntare* (<*a confrunta*): ,,De la stânjenirea acelei *confruntări* Costel trecuse la zăpăceală..." (p. 14), *a consimți* (*con- + simți*,după fr. *consentir*): ,,...poruncea blând Ninei care, după ceva mofturi, *consimțea* să surâdă." (p. 17), *contemplare* (<*a contempla*): ,,...se mulțumise cu *o contemplare* artistică a profilului..." (p. 10), *costisitor* (*costisi + -tor*): ,,La masă nu era lacom și n-avea temperament *costisitor*." (p. 8), *exaltare* (<*a exalta*): ,,Admira cu *exaltare* pe doamna în gri..." (p. 15), *ofensat* (< *a ofensa*): ,,...Costel revenise: ea era cea *ofensată*." (p. 40), *surescitare* (<*a surescita*): ,,Nina își retrăsese apoi plângerea, ca făcută într-un moment de *surescitare*..." (p. 31), *surescitat* (<*a surescita*): ,,Față de nervii *surescitați* ai Ninei, Ana și Costel aveau aceeași atitudine..." (p. 47), *vexat* (< *a vexa*): ,,Se arătase *vexat*, mâhnit: n-ar fi crezut..." (p. 54).

b. împrumuturi de origine franceză: *a agasa* (< fr. *agacer*), *antipatic* (< fr. *antipathique*), *aparență* (< fr. *apparence*), *avantaj* (< fr. *avantage*), *brutal* (< fr. *brutal*), *carieră* (< fr. *carrière*), *a (se) compromite* (< fr. *compromettre*), *confidență* (< fr. *confidence*), *cordialitate* (< fr. *cordialité*), *delicat* (< fr. *délicat*), *a contrasta* (< fr. *contraster*), *a epata* (< fr. *épater*), *expansiv* (< fr. *expansif*), *inflație* (< fr. *inflation*), *a (se) instrui* (< fr. *instruire*), *mediocru* (< fr. *médiocre*), *migrenă* (< fr. *migraine*), *monotonie* (< fr. *monotonie*), *nefast* (< fr. *néfaste*), *obsesie* (< fr. *obsession*), *ocult* (< fr. *occulte*), *ostil* (< fr. *hostile*), *penibil* (< fr. *pénible*): ,,<<M-ai plictisit!>> - care revenea cu un refren *penibil*." (p. 37), *perfid* (< fr. *perfide*): ,,...căzuse sub apăsarea vreunui alineat *perfid*." (p. 52), *scrupul* (< fr. *scrupule*): ,,...îl reținea ceva, *unscrupul*..." (p. 12), *susceptibil* (< fr. *susceptibil*): ,,Amănunte ale vieții scumpe, asupra cărora era foarte *susceptibil*." (p. 9), *a tachina* (< fr. *taquiner*): ,,În mintea lui o judeca fără multă cruțare, iar când cineva îl *tachina* despre Ninon, lua un aer indiferent..." (19); d r g n l nă: *canalie* (< it. *canaglia*): ,,Îi era silă de Dragu și frică la drept vorbind, frica omului cinstit de *o canalie*..." (p. 37);

c. neologisme cu etimologie multiplă: *adulter* (< fr. *adultère*, it. *adultero*, lat. *adulterium*), *auditoriu* (< fr. *auditoire*, lat. *auditorium*), *calomnie* (< fr. *calomnie*, lat. *calumnia*), *capriciu* (< fr. *caprice*, it. *capriccio*), *conferință* (< fr. *conférence*, lat. *conferentia*), *confident* (< fr. *confident*, lat. *confidens, -ntis*), *debitor* (< fr. *débiteur*, lat. *debitor*), *decepție* (< fr. *déception*, lat. *deceptio, -onis*), *expansiune* (< fr. *expansion*, lat. *expansio, -onis*), *ideal* (< fr. *idéal*, lat. *idealis*), *impresie* (< fr. *impression*, lat. *impression, -onis*), *imprudență* (< fr. *imprudence*, lat. *imprudentia*), *indiscret* (< lat. *indiscretus*, it. *indiscreto*, ger. *indiskret*), *ingrat* (< fr. *ingrat*,lat. *ingratus*, it. *ingrato*), *licențiat* (< fr. *licencié*, lat. *licentiatus*, ger. *Lizenziat*), *manie* (< fr. *manie*, ngr. *mania*), *melancolie* (< fr. *mélancolie*, lat. *melancolia*, it. *melanconia*), *mister* (< fr. *mystère*, lat. *mysterium*), *patetic* (< fr. *pathétique*, ger. *pathetisch*), *pedant* (< fr. *pédant*, ger. *Pedant*), *a (se) proclama* (< fr. *proclamer*, lat. *proclamare*), *proeminent* (< fr. *proéminent*, ger. *proeminent*), *progres* (< fr. *progrès*, lat. *progressus*), *protocol* (< fr. *protocole*, lat. *protocollum*, ger. *Protokoll*), *prudent* (< fr. *prudent*, lat. *prudents, -ntis*), *prudență* (< fr. *prudence*, lat. *prudentia*): ,,...râdea spasmodic, punându-și mâna la gură din *prudență*." (p. 106), *pudic* (< fr. *pudique*, lat. *pudicus*): ,,Ana era *pudică*..." (p. 78), *ridicol* (< fr. *ridicule*, it. *ridicolo*): ,,...imagini *ridicole* o înveseleau iar..." (p. 106), *a specula* (< fr. *spéculer*, lat. *speculari*): ,,Pe furiș căutase pe fața ei urmele mâhnirii și le *speculase* în minte cu răutate..." (p. 39), *temperament* (< fr. *tempérament*,

[3]Papadat-Bengescu, 1970, p. 9;

BDD-V4625 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:00 UTC)

lat. *temperamentum*, ger. *Temperament*): ,,La masă nu era lacom și n-avea *temperament* costisitor. ” (p. 8).

2. Sensul neologismelor arată că sunt cuvinte:

a. monosemantice: *adulter*: ,,Ipoteaza îl încânta și un șuier mic destinat acelui *adulter* turburase audiția.” (p. 40), *antipatic*: ,,Noroc că nu era acolo verișoara Leontina, care-i era *antipatică* cu șoptelile ei.” (p. 28), *brutal*: ,,Așadar, pedeapsa cam *brutală*, fusese aplicată pe dreptate și în chestie de morală.” (p. 23), *calomnie*: ,,...o va sili să vorbească și *calomnia* va ieși la iveală.” (p. 32), *confident*: ,,Omului, în anumite momente îi trebuie *un confident*...” (p. 122), *debitor*: ,,Nenea avea necazuri cu *un debitor* incorect!” (p. 17), *decepție*: ,,Firește, îi plăcea că nu se vorbește, dar cu *odecepție* – despre indiferența lumii.” (p. 56), *exaltare*: ,,Admira cu *exaltare* pe doamna în gri...” (p. 15), *indiscret*: ,,Se înfuria, gata să-l concedieze dacă îi abătea ei că a fost *indiscret*.” (p. 17), *inflație*: ,,E urcat pe picioroange, în plină *inflație* de valori.” (p. 232), *mediocru*: ,,...putințele lui *mediocre* s-ar putea dezvolta prielnic.” (p. 232), *migrenă*: ,,...Ninon trimisese răspuns că are *migrenă*.” (p. 18), *obsesie*: ,,Ana trăia iarăși din *obsesia*: să dispară Nina dintre ei!” (p. 98), *pedant*: ,,Ana semăna de fel cu surorile; ele prea cochete...ea prea *pedantă* cu menajul!” (p. 73), *tiranie*: ,,Firește că totul pornea de la *tirania* tutorelui.” etc.

b. polisemantice în mod curent, dar folosite numai cu un sens în roman: *auditoriu* 1. totalitatea ascultătorilor unei conferințe, unui curs etc. 2.totalitatea ascultătorilor la un concert. 3. (Fig.) totalitatea cititorilor unui scriitor. 4. sală mai mare în care se adună auditorii unei conferințe. 5. sală de prelegeri la universitate. 6. (Spc.) sală pentru audiții muzicale sau teatrale. 7. (Spc.) sală pentru emisiuni radiofonice sau înregistrări cinematografice. De exemplu, cu sensul (nr. 1): ,,El însuși se întreba ce vor fi căutând acolo cele douăzeci de personae din *auditoriu*, oameni în toată firea?” (9); *capriciu* 1. dorință trecătoare, adesea extravagantă, manifestată cu încăpățânare; gust schimbător, neașteptat; toană, farafastâcuri, bâzdâc. 2. compoziție muzicală instrumentală de formă liberă, cu caracter de improvizație, cu treceri neașteptate de la o stare emoțională la alta. Cu sensul (nr. 1): ,,…printre *capriciile* ei era și acela ca nu cumva Costel să vie la altă oră…” (p. 17); *carieră* 1. exploatare minieră de suprafață, de unde se extrag diverse substanțe minerale, materiale de construcții etc. și unde toate lucrările se execută sub cerul liber. 2. profesie, ocupație; domeniu de activitate; timp cât cineva lucrează într-un anumit domeniu. Cusensul (nr. 2): ,,Acum ai *carieră*!” (p. 8) etc.

În cadrul neologismelor utilizate de autoare, observăm preferința acesteia pentru neologismele specializate. Astfel, întâlnim termeni din domeniul economic, juridic și medical, dar și numeroși termeni abstracți.

3. Din punctul de vedere al relațiilor semantice, neologismele intră în relație de:

a. sinonimie: *a agasa–a enerva, amănunt–detaliu, avantaj–beneficiu–profit, brutal–violent–aspru, canalie–pramatie, capriciu–moft, a (se) compromite–a (se) discredita, confidență–destăinuire, a consimți–a aproba–a admite, debitor–datornic, delicat–suav, expansiv–exuberant, impresie–senzație, melancolie–spleen, mister–enigmă, ocult–misterios, ostil–potrivnic, pedant–meticulos–tipicar, penibil–jenant, perfid–ipocrit, prudent–circumspect–precaut, pudic–decent–inocent, susceptibil–sensibil, vexat–insultat–ofensat e*tc.

b. antonimie: *aparent–real, avantaj–dezavantaj, brutal–delicat, calomnie–elogiu, debitor–creditor, decepție–iluzie, delicat–brutal, expansiv–temperat, imprudență–prudență, indiscret–discret, prudent–imprudent, progres–regres* etc.

4. Din punct de vedere morfologic, lexicul neologic se clasifică, astfel:

BDD-V4625 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:00 UTC)

- substantive feminine: *aparență, calomnie, canalie, carieră, conferință, confidență, confruntare, contemplare, cordialitate, decepție, exaltare, impresie, imprudență, inflație, manie, melancolie, migrenă, monotonie, obsesie, prudență, surescitare, tiranie*; neutre: *adulter, amănunt, auditoriu, avantaj, capriciu, progres, protocol, scrupul, temperament*; masculine: *confident, debitor, ingrat, licențiat*;

- adjective: *antipatic, brutal, costisitor, delicat, expansiv, indiscret, ingrat, mediocru, nefast, ocult, ofensat, ostil, patetic, pedant, penibil, perfid, proeminent, prudent, pudic, ridicol, susceptibil, vexat*;

- verbe: *a agasa, a (se) compromite,a consimți, a contrasta, a epata, a (se) instrui, a (se) proclama, a specula.*

5. Din punct de vedere stilistic, expresivitatea se realizează prin:

- epitete: „La masă nu era lacom și n-avea *temperament costisitor*." (□. 8); „...□□ mulțumise cu *o contemplare artistică* a profilului..." (□. 10); „...□□□mț□□□□m □□*unteren ostil*." (p. 38); „Cum *expresia patetică* a feții dezmințea..." (p. 39); „...*imagini ridicole* o înveseleau iar..." (p. 106)etc.

Prin roman, Hortensia Papadat-Bengescu promovează limba literară îmbogățind lexicul cu neologisme nespecializate și specializate. Ca o intelectuală fină, între neologism și cuvânt comun, aceasta preferă neologismul. Neologismele întâlnite sunt monosemantice și polisemantice. Autoarea le folosește cu ușurință într-un mod adecvat, fiind o fină cunoscătoare a realității.

În secolul al XX-lea, utilizarea neologismului a devenit o preocupare colectivă, un fenomen de împrumut necesar, determinat de importante mutații sociale. Modernizarea limbii s-a intensificat, mai ales, prin împrumuturile latino-romanice, în care s-au integrat cuvinte de origine latină savantă, italiană și, în special, franceză. Influența limbii franceze a dus la îmbogățirea vocabularului cu numeroase cuvinte, care au modernizat denumirile legate de viața spirituală și materială.

Morfologic, lexicul neologic este predominat de substantive. Acestea sunt folosite mai ales cu formele de plural. Majoritatea substantivelor neologice sunt de genul feminin.

În cadrul adjectivelor, predomină cele cu patru terminații.

Verbele neologice sunt, în general, terminate în sufixul *-a*.

După proveniență, putem remarca atât creații interne, cât mai ales împrumuturi din limbile romanice (franceză, italiană) și neromanice.

Termenii neologici analizați fac parte din domenii diferite, majoritatea fiind termeni abstracți.

Am considerat importante aspectele etimologice (observăm predominanța neologismelor cu etimologie franceză și a celor cu etimologie multiplă) și cele semantice (se remarcă mobilitatea contextuală și folosirea sensului figurat).

În concluzie, Hortensia Papadat-Bengescu prin tehnica detaliului, utilizată atât în marcarea trăsăturilor fizice, a îmbrăcămintei și a coafurii, a utilizat un lexic neologic diversificat, care a asigurat dezvoltarea limbii literare în perioada interbelică. Astfel, romanul citadin *Logodnicul* oferă o adevărată sursă de dezvoltare și de îmbogățire a lexicului existent, prin intermediul neologismelor de origine franceză, italiană, germană etc.

BIBLIOGRAPHY

BDD-V4625 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:00 UTC)

Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Univers Enciclopedic Gold, 2009.

Academia Română, *Mic dicționar academic*, București, Univers Enciclopedic Gold, 2010.

Bidu-Vrânceanu, Angela, Călărașu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2005.

Ciolan, Alexandru, Dimitrescu, Florica (coordonator), Lupu, Coman, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a III-a, București, Editura Logos, 2013.

Constantinescu, Pompiliu, *Romanul interbelic românesc*, București, Editura Minerva, 1977.

Crohmălniceanu, Ov. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale I*, București, Editura Minerva, 1967.

Dimitrescu, Florica, *Dinamica lexicului românesc-ieri şi azi*, București, Editura Clusium. Logos, 1995.

Papadat-Bengescu, Hortensia, *Logodnicul*, București, Editura Eminescu, 1970.

Piru, Al., *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, Editura Univers, 1981.

Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române*, București, Editura Minerva, 1972.

Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale*, București, Editura ALL, 2008.

BDD-V4625 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.108 (2026-11-17 21:49:00 UTC)